

UP Fakulteta za humanistične študije
UP Facoltà di Studi Umanistici
UP Faculty of Humanities

Titov trg 5 • SI-6000 Koper
+386 (0)5 663 77 40
info@fhs.upr.si • www.fhs.upr.si

IZJAVA SKUPINE RAZISKOVALK IN RAZISKOVALCEV FAKULTETE ZA HUMANISTIČNE ŠTUDIJE UNIVERZE NA PRIMORSKEM O TABLAH S HISTORIČNIMI POIMENOVANJI ULIC IN TRGOV V KOPRU

Zahteva po odstranitvi tabel s historičnimi poimenovanji koprskih ulic in trgov ter povezana zahteva po poslovenjenju njihovih poimenovanj predstavlja nesprejemljiv precedens v odnosu do dediščine slovenskih obmorskih mest in do večkulturne identitete istrskega prostora.

Kot raziskovalci teh tem s perspektive različnih disciplin – zgodovine, antropologije in etnologije, dediščinskih študijev, dialektologije, slovenskega in italijanskega jezika ter drugih – nasprotujemo zahtevi Inšpektorata za kulturo in medije in podpiramo napore lokalnih oblasti ter drugih podpornikov ohranitve predstavljanja historičnih imen.

Interdisciplinarno raziskovalno področje kritične toponimije poudarja, da je poimenovanje javnih prostorov vedno polje simbolnega prisvajanja in označevanja prostora glede na trenutno vladajočo politiko in njen sistem vrednot. V krajih z zapleteno zgodovino in težko dediščino postane polje identitetnih bojev. Nedavno dogajanje in zahteve po spremembah javnega predstavljanja historičnih imen koprskih ulic in trgov tako jasno pričajo o vrednotah sedanjih prebivalcev istrskih mest, katerih identiteta temelji na sprejemanju večkulturnosti, obenem pa pričajo o nerazumevanju osrednjih oblasti v odnosu do te obmejne, bogate, večkulturne realnosti.

V zgodovinskem obdobju, za katerega so na tablah prikazana (takratna) poimenovanja ulic in trgov, ni bilo vzporednih obstoječih slovenskih ljudskih poimenovanj. V mestih je živel večinoma romansko, istrskobeneško govoreče prebivalstvo, Istrani slovanskih korenin so svoj jezik oz. narečje utrdili v zaledju mest, v istrskih vaseh. V mestih, kamor so se priselili, so se večinoma asimilirali, zato do konca druge svetovne vojne niso pustili jezikovnega ali kulturnega pečata.

Dejstvo, da se v Kopru, Izoli in Piranu (ter Ankaranu) slovensko istrsko narečje ni nikoli oblikovalo

in razvilo (ter da je prisotno le v vaseh omenjenih mest), posredno in neposredno potrjujejo raziskave več dialektologov. Dialektološko gradivo, ki ga je za *Slovenski lingvistični atlas* prispeval dr. Tine Logar in ki ga hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, potrjuje, da je Tine Logar raziskoval le v zaledju mest, kjer govorijo slovensko istrsko narečje, v mestih se ni mudil, saj bi tu lahko preučeval le narečje italijanske/romanske geneze. V svojih delih je večkrat jasno zapisal, da je istrsko narečje prisotno le v zaledju mest, npr. v prispevku Stanje in naloge slovenske dialektologije, ki je izšel v reviji *Jezik in slovstvo* (1962–1963: 1–6): »Novo osvetlitev, klasifikacijo in poskus razlage so doživeli tudi slovenski govori v Istri v zaledju Kopra, Izole in Pirana, koder govore dve precej različni narečji.« Tudi Logarjevi predhodniki Mieczysław Małecki, Fran Ramovš in Josip Ribarić niso prišli do drugačnih zaključkov. Študentke dialektologinje Rade Cossutta ter jezikoslovca in etimologa Franca Crevatina so gradivo za njun *Slovenski istrski dialektološki atlas*, ki je izšel leta 2005 in 2006, zbirale le v zaledju Kopra, Izole in Pirana, medtem ko je Goran Filipi po istrskih izrazih za imena ptic (1993) spraševal tako mestne kot vaške prebivalce, a je v mestih zapisal izključno istrskobeneška poimenovanja, v vaseh pa le istrskoslovenska. Tudi dialektologinja mlajše generacije Suzana Todorović, ki je na novo osvetlila območje govora slovenskega in italijanskega narečja v Istri, v več raziskavah, pri katerih se opira na zgodovinska dejstva in na pričevanja narečnih govorcev, izpostavlja dejstvo, da mesta nikoli niso imela svojega slovenskega istrskega narečja. Romansko narečje (kot je predstavljeno na tablah) sestavlja niz specifičnih pojmov in torej besedišče, ki odraža nekdanji pojmovni svet in pretekli duh časa. Posledično, kot večkrat opozorjeno, so ta historična poimenovanja neprevedljiva prav zaradi jezikovnih razlik v raznovrstnosti besedišča ter pojmovnega sveta (najbolj značilna je neprevedljiva razlika med *campo*, ki je netlakovan trg v mestu, ter *piazza*, ki je tlakovan trg).

Zgodovinsko gledano je Istra prostor večkulturnosti, srečevanj različnih etnij in jezikovnih skupin, medsebojnega oplajanja in sobivanja. Sobivanje ni bilo nikoli enostavno in samoumevno. V različnih zgodovinskih obdobjih in razmerah so se vzpostavljala in spreminjala razmerja moči. Imena na tablah, ki so bila izbrana na podlagi strokovnih analiz in študij, predstavljajo obdobje avstrijske oblasti v tem prostoru, ko je večina prebivalstva mest govorila že zgoraj omenjeni jezik oziroma narečje. Raznarodovalna politika fašizma je s prepovedjo slovenskega jezika in kulturnega udejstvovanja poskusila to bogastvo izmaličiti in uničiti. Po pretresih prve polovice 20. stoletja, to je svetovnih vojn, ki sta to območje močno prizadeli, je konec druge svetovne vojne kljub velikim spremembam prebivalstva v istrskih mestih vnesel temeljni premik v kulturi sobivanja, ki je izhajal tudi iz antifašistične misli: uvedena je bila dvojezičnost, s tem pa postavljeni temelji za razvoj empatičnega sobivanja, vzajemnega spoštovanja in razumevanja razlik.

Razumevanje razlik in gojenje skupnih točk je osnova za istrsko dvo- in večkulturnost, ki tvori srž identitete prebivalcev Istre. Posebja človekoljubnost in odprtost k vključevanju in sobivanju.

Historična poimenovanja javnih prostorov tvorijo neprecenljiv vir za razumevanje večkulturnosti tega prostora. Sprejemanje dejstva, da je bilo v preteklosti v rabi zgolj italijansko oziroma istrskobeneško poimenovanje, ne pomeni, da druge kulture in narodi – predvsem Slovenci – v mestu niso bili prisotni, a tu niso utrdili svojega jezika in narečja. Obratno, dokazuje sposobnost sedanjih istrskih prebivalcev, da prepoznajo pomen in prispevek zgodovinskega razvoja v vseh obdobjih zgodovine.

Zahteva po mehanicističnem prevajanju historičnih imen ulic in trgov tako ni le ozkogledna interpretacija zakona o dvojezičnosti, temveč spodbuja nevarni revizionistični odnos do zgodovine. Zahteva po odstranitvi obstoječih tabel pomeni izbris (pa čeprav morda začasni) in zanikanje prisotnosti neslovenske kulture. Nasilno poslovenjenje predstavlja prav tako prakso, kot je bila tista, ki je pred slabim stoletjem Slovincem in Hrvatom v Istri odrekla temelje eksistence.

Bistveno je zavedanje, da sedanji domačini ta poimenovanja sprejemajo kot lastno dediščino, saj so oni danes – po odhodu večine predvojnih prebivalcev istrskih mest – dediči in spoštljivi skrbniki dediščine tega prostora. Ne pozabimo, da so dediščina tiste dobrine, ki jim družba oz. dotična družbena skupina pripiše pomen dediščine, ker ta pomen odseva vrednote te družbe. Historična poimenovanja v istrskobeneškem dialektu so tako nesnovna dediščina tudi sedanjih prebivalcev, na katero so ponosni, ne glede na jezik in nacionalno pripadnost. Zaradi visokega dediščinskega pomena so bili istrobeneški govori v slovenski Istri tudi vpisani v slovenski Register nesnovne kulturne dediščine. Ob tem smo Slovenci ponosni na vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen na avstrijskem Koroškem na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine v Avstriji, katerim prevod v nemščino ni dodan. S sedanjo zahtevo po umiku tabel v Kopru pa podobnega dejanja potrditve identitete manjšinske skupnosti v naši državi ne omogočimo.

Stališče podpisnikov te izjave ne zanika dejstva, da so se od druge polovice 20. stoletja oblikovala nova, sodobna slovenska in druga slovanska poimenovanja javnih prostorov, tudi v prepletu z obstoječo romansko podlago. Ta bi lahko v prihodnosti prešla v novo ljudsko poimenovanje, glede na pomen, ki mu ga bodo pripisali zanamci. Preseneča nas, da odgovorni odločevalci in del stroke verjamejo, da je moč najti stara slovenska poimenovanja, navkljub vsem raziskavam, ki so jih prispevali jezikoslovci, zgodovinarji, antropologi, sociologi idr., ki so poznavalci istrskih tem. Zaskrbljujoče je, da se zahteva odstranitev obstoječih tabel, k nastanku katerih so prispevali številni ugledni in mednarodno uveljavljeni znanstveniki.

Preglasiti znanstvene raziskave, predvsem pa voljo lokalnega prebivalstva z uporabo orodij moči centralnih oblasti, pomeni avtoritarni pogled na dediščino in družbo, je torej nedemokratično.

Ne le sposobnost, temveč želja in naklonjenost lokalne skupnosti h gojenju in predstavljanju

dediščine večkulturnosti je znak odprtosti in obenem samozavesti posameznika in družbe. Spodbujanje zanikovalnih in izključevalnih praks pa vodi lahko v nevarne in precedenčne prakse, ki spodjedajo miroljubno, sodelovalno in demokratično sobivanje.

V Kopru, 29. 8. 2024

Avtorice izjave:

dr. Neža Čebtron Lipovec, dr. Suzana Todorović, dr. Katja Hrobat Virloget, dr. Petra Kavrečič Božeglav, dr. Nives Zudič Antonič, dr. Helena Bažec, dr. Tina Čok, dr. Vladka Tucovič Sturman.

Podporniki izjave:

dr. Sandra Bašić Hrvatinić, dr. David Bizjak, dr. Valentina Brečko Grubar, dr. Jadranka Cergol Gabrovec, dr. Neva Čebtron, dr. Alenka Janko Spreizer, dr. Aleksej Kalc, dr. Rok Kobal, dr. Vlado Kotnik, dr. Irena Lazar, dr. Melita Lemut Bajec, Tim Mavrič, dr. Karmen Medica, dr. Zrinka Mileusnić, lekt. Nika Pavletić, dr. Gregor Pobežin, dr. Mojca Poklar, dr. Marcello Potocco, Leonida Ravšelj, dr. Peter Sekloča, dr. Polona Sitar, dr. Katarina Šmid, dr. Alenka Tomaž, dr. Irina Makarova, dr. Martina Tonet, dr. Primož Turk, lekt. mag. Emma Beatriz Villegas Cunja, dr. Jana Volk, dr. Ernest Ženko, dr. Salvator Žitko, Monika Zorko.